

MUSIQA PEDAGOGIKASI VA MUSIQA TERAPIYASI INTEGRATSIYASI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20060608>

Mamatxonova Gulnoza Baxtiyor qizi

Namangan davlat pedagogika instituti

Musiqa ta'limi va san'at yo'nalishi 1-bosqich magistranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim va reabilitatsiya tizimida musiqa pedagogikasi hamda musiqa terapiyasi integratsiyasining nazariy va amaliy asoslari tadqiq etiladi. Musiqa faqatgina san'at turi emas, balki shaxsning intellektual, hissiy va ijtimoiy rivojlanishiga ta'sir ko'rsatuvchi kuchli instrumental vosita sifatida tahlil qilinadi. Maqolada pedagogik va terapevtik yondashuvlarning o'zaro bog'liqligi, inklyuziv ta'lim sharoitida ushbu integratsiyaning ahamiyati hamda o'quvchilarning psixofiziologik holatini yaxshilashdagi roli yoritib berilgan. Shuningdek, musiqiy ta'lim jarayonida terapevtik metodlardan foydalanishning metodologik prinsiplari va kutilayotgan natijalari muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar

Musiqa pedagogikasi, musiqa terapiyasi, integratsiya, inklyuziv ta'lim, psixologik reabilitatsiya, gumanistik yondashuv, musiqiy idrok, korreksion pedagogika, hissiy intellekt, kreativlik.

Musiqa insoniyat sivilizatsiyasining ajralmas qismi bo'lib, u asrlar davomida ham ta'lim, ham davolash vositasi sifatida xizmat qilib kelgan. Bugungi kunda fan va texnikaning jadal rivojlanishi sharoitida musiqa pedagogikasi va musiqa terapiyasi o'rtasidagi chegaralar tobora yaqinlashib bormoqda. Musiqa pedagogikasi asosan musiqiy bilim va ko'nikmalarni shakllantirishga yo'naltirilgan bo'lsa, musiqa terapiyasi musiqadan sog'liqni saqlash, psixologik holatni muvozanatlash va ijtimoiy moslashuvni ta'minlash maqsadida foydalanadi. Ushbu ikki sohaning integratsiyasi ta'lim tizimini insonparvarlashtirish va o'quvchi shaxsiga individual yondashish imkoniyatlarini kengaytiradi. Zamonaviy pedagogikada "shifobaxsh ta'lim" tushunchasi paydo bo'lishi bejiz emas, chunki o'quv jarayonida bolaning ruhiy salomatligi uning o'zlashtirish ko'rsatkichlari bilan bevosita bog'liqdir. Musiqa terapiyasining elementlarini dars jarayoniga olib kirish o'quvchilarda stressni kamaytirishga, diqqatni jamlashga va o'z-o'zini ifoda

etishga yordam beradi. Integratsiyaning asosiy maqsadi – musiqiy ta’lim orqali nafaqat ijrochi yoki tinglovchini tayyorlash, balki sog’lom, hissiy barqaror va ijtimoiy faol shaxsni tarbiyalashdir. Bu jarayonda musiqa o’qituvchisi ham pedagog, ham ma’lum ma’noda terapevt vazifasini bajaradi. U bolaning ichki dunyosini musiqa orqali tushunishga va unga ijobiy ta’sir ko’rsatishga intiladi. Pedagogik amaliyotda musiqa terapiyasining passiv (musiqa tinglash) va aktiv (cholg’u chalish, qo’shiq aytish, harakatlanish) shakllaridan keng foydalaniladi. Passiv shakl asosan darsning boshida yoki oxirida emotsional fonni yaratish, o’quvchilarni tinchlantirish yoki aksincha, ularning faolligini oshirish uchun qo’llaniladi. Aktiv shakl esa bolalarning motorikasini rivojlantirish, nutqiy nuqsonlarni bartaraf etish va jamoada ishlash ko’nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, inklyuziv ta’lim tizimida musiqa pedagogikasi va terapiyasi integratsiyasi hayotiy zaruriyatga aylanadi. Imkoniyati cheklangan bolalar uchun musiqa dunyo bilan muloqot qilishning yagona va eng samarali vositasi bo’lishi mumkin. Bunday bolalar bilan ishlashda musiqiy ta’lim standartlari terapiya maqsadlari bilan uyg’unlashadi. Masalan, ritm bilan ishlash nevrologik kasalliklari bor bolalarda harakatlar koordinatsiyasini yaxshilasa, vokal darslari nafas olish tizimi va nutq rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko’rsatadi. Integratsiyalashgan yondashuvda "musiqiy dars" tushunchasi kengayib, u o’z ichiga art-terapiya, xoreoterapiya va psixogimnastika elementlarini ham qamrab oladi. Bu esa o’quvchining ijodiy salohiyatini ochish bilan bir qatorda, uning ichki komplekslaridan xalos bo’lishiga xizmat qiladi. O’qituvchi metodikani tanlashda bolaning yoshi, psixofiziologik holati va musiqiy didini hisobga olishi shart. Musiqa terapiyasining pedagogikaga tatbiq etilishi ta’lim sifatini oshirishning muhim omilidir. Tadqiqotlar shuni ko’rsatadiki, darslarda muntazam ravishda klassik musiqa yoki tabiat tovushlaridan foydalanadigan sinflarda o’quvchilarning xotirasi va mantiqiy fikrlashi yaxshilanadi. Bu yerda "Motsart effekti" kabi ilmiy nazariyalar o’z tasdig’ini topmoqda. Musiqa pedagogikasi va terapiyasi integratsiyasining yana bir muhim jihati – bu hissiy intellektni (EQ) rivojlantirishdir. Zamonaviy dunyoda bilim darajasidan ko’ra his-tuyg’ularni boshqarish va boshqalarni tushunish qobiliyati yuqori baholanmoqda. Musiqa esa emotsiyalarni tushunish va uzatishning eng mukammal tili hisoblanadi. O’quvchilar musiqiy asarni tahlil qilish orqali hamdardlik (empatiya), quvonch, qayg’u va hayajon kabi tuyg’ularni boshdan kechiradilar, bu esa ularning ijtimoiy munosabatlarda moslashuvchan bo’lishini ta’minlaydi. Integratsiyalashgan darslarda o’qituvchi faqat axborot beruvchi emas, balki yo’naltiruvchi moderatorga aylanadi. U musiqiy o’yinlar, improvizatsiya va jamoaviy ijro orqali har bir

bolaning guruhdagi o'rnini topishiga ko'maklashadi. Musiqa terapiyasi elementlari bo'lgan "shovqinli orkestr" (turli shovqin chiqaruvchi asboblar bilan ijro) metodikasi bolalardagi tajovuzkorlikni kamaytirish va ijobiy energiyani yuzaga chiqarishda juda samarali. Shuningdek, integratsiya jarayonida milliy musiqiy merosimizning roli beqiyosdir. Maqom san'ati, xalq kuylari va alla ohanglari o'zbek bolalari uchun genetik darajada yaqin bo'lib, ular chuqur psixoterapevtik ta'sirga ega. Milliy musiqa vositasida pedagogik maqsadlarga erishish o'quvchilarda vatanparvarlik va milliy o'zlikni anglash tuyg'ularini ham shakllantiradi. Bugungi kunda musiqa o'qituvchilarini tayyorlash tizimida ham o'zgarishlar amalga oshirilishi lozim. Bo'lajak pedagoglar psixologiya va terapiya asoslarini chuqur egallashlari, musiqaning inson organizmiga ta'sir qilish mexanizmlarini bilishlari shart. Faqat shundagina musiqa pedagogikasi quruq nazariyadan hayotiy tajribaga aylanadi. Integratsiyaning amaliy natijalaridan biri – o'quvchilarning maktabga bo'lgan qiziqishining ortishidir. Musiqa darslari bolalar uchun dam olish, o'zini erkin his qilish va ruhiy quvvat olish maskaniga aylanishi kerak. Bu esa o'z navbatida boshqa fanlarni o'zlashtirishda ham ijobiy turtki bo'ladi. Musiqa pedagogikasi va musiqa terapiyasining integratsiyasi bu – shaxsga yo'naltirilgan zamonaviy ta'limning talabidir. Bu yondashuv ta'lim tizimini nafaqat samarali, balki shifobaxsh va gumanistik qiladi. Musiqa orqali biz nafaqat san'atni o'rgatamiz, balki inson qalbini davolaymiz va rivojlantiramiz. Kelajakda ushbu ikki sohaning yanada chuqurroq sintezi ta'lim metodologiyasida inqilobiy o'zgarishlarga olib kelishi shubhasiz. Integratsiyalashgan yondashuv o'qituvchidan yuksak mahorat, kreativlik va bolalarga nisbatan cheksiz mehrni talab qiladi. Musiqa terapiyasi elementlarining darslarga tizimli ravishda kiritilishi o'quvchilarning nafaqat akademik yutuqlarini, balki ularning umumiy hayot sifatini ham yaxshilaydi. Har bir musiqiy tovush ortida yashiringan terapevtik kuch ta'lim jarayonini jonlantiradi va uni qiziqarli sarguzashtga aylantiradi. Shu sababli, ta'lim muassasalarida musiqa terapiyasi xonalarini tashkil etish va maxsus integratsiyalashgan dasturlarni joriy qilish davr talabidir. Biz barkamol avlodni tarbiyalashni maqsad qilgan ekanmiz, musiqaning sehrli va shifobaxsh qudratidan maksimal darajada foydalanishimiz lozim. Bu integratsiya jamiyatimizning madaniy va ruhiy saviyasini yuksaltirishga xizmat qiladigan strategik yo'nalishdir.

Xulosa musiqa pedagogikasi va musiqa terapiyasi integratsiyasi zamonaviy pedagogik texnologiyalar orasida alohida o'rin tutadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, musiqiy-pedagogik jarayonda terapevtik usullardan foydalanish o'quvchilarning psixologik barqarorligini ta'minlash, ulardagi ijodiy faollikni oshirish va ijtimoiy moslashuv jarayonini tezlashtirishda yuqori samaradorlikka

ega. Bu integratsiya nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki o'sib kelayotgan avlodning ruhiy salomatligini muhofaza qilishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Kelgusida mazkur yo'nalishdagi ilmiy izlanishlarni kengaytirish va amaliy metodikalarni ta'lim standartlariga kiritish pedagogika sohasidagi ustuvor vazifalardan biri bo'lib qolishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Qodir o'g'li, M. S. (2025). MILLIY MUSIQA-XALQ MADANIYATINING MA'NAVIY KO 'ZGUSI. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 8(10), 107-109.
2. Qodir o'g'li, M. S. (2025). MUSIQA O 'QITUVCHILAR DARSLARDA ILG 'OR TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH KO 'NIKMALARI. SO 'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI, 8(9), 90-94.
3. Qodir o'g'li, M. S. (2025). MUSIQA SAVODXONLIGI TUSHUNCHASI. *FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES*, 3(36), 220-224.
4. Qodir o'g'li, M. S. (2025). INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR TUSHUNCHASI. *SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM*, 3(32), 87-91.
5. Qodir o'g'li, M. S. (2024). INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR VA ULARNING MUSIQA TA'LIMIDA QO'LLANILISHI. *SCIENTIFIC ASPECTS AND TRENDS IN THE FIELD OF SCIENTIFIC RESEARCH*, 3(28), 68-71.
6. Qodir o'g'li, M. S. (2025). MILLIY MUSIQA-XALQ MADANIYATINING MA'NAVIY KO 'ZGUSI. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 8(10), 107-109.
7. JURAKHONOVICH, G. J., & KARIMBERDIEVICH, R. K. Renewing the System of the Country and the Role and Significance of Art and Culture in Today's New Level of Modernization in Our Life. *JournalNX*, 6(05), 7-9.
8. Gaziyeu, J. J. (2021). STYLISTIC FEATURES OF THE WORK OF FRANZ JOSEPH HAYDN. In *АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ* (pp. 215-217).
9. Gaziyeu, J. J., & Toshmatov, G. O. (2021). Acts credit module system and its implementation activities in higher educational process. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 10(9), 467-472.
10. Gaziyeu, J. J., & Aliyeva, N. R. (2021). Dmitriy dmitrievich shostakovich life and work. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 10(10), 1181-1185.

11. Joraxanovich, G. J. (2023). Psychological Factors Of Musical Education. *JournalNX*, 9(11), 8-10.